ACADEMICIANUL RADU GRIGOROVICI, DE LA FIZICĂ LA ISTORIA BUCOVINEI

D. VATAMANIUC

Academicianul Radu Grigorovici, între fondatorii Institutului Național „Bucovina" acum două decenii, se orientează de la fizică spre istoria Bucovinei în împrejurări despre care nu este locul să vorbim acum şi aici. Este mai important să relevăm faptul că orientarea academicianului Radu Grigorovici de la fizică spre istoria Bucovinei se înscrie ca a doua epocă – şi ultima – în activitatea sa ştiinţifică.

Problema care stă în atenţia academicianului Radu Grigorovici când întreprinde cercetările sale în legătură cu Ţara de Sus a Moldovei, anexată de Imperiul Habsburgic în 1775 şi pe care avea să o numească „Bucovina", priveşte evidenţa populaţiei. Aici stă şi explicaţia că cel dintâi recensământ, *Beschreibung des Bukowiner Districts* [Descrierea districtului Bucovina], este făcut în 1775 de generalul Gabriel Splény von Miháldy, guvernatorul militar al noii provincii anexate la Imperiul Habsburgic. Cea de-a doua lucrare din istoria Bucovinei care stă în atenţia academicianului Radu Grigorovici este *Beschreibung der Buccowina und deren innern Verhältniss* [Descrierea Bucovinei şi a stării ei lăuntrice], memoriu întocmit de Vasile Balş, om politic bucovinean, adresat Curţii din Viena în 1780. Academicianul Radu Grigorovici se ocupă şi de descrierea lui Ioan Budai-Deleanu, funcţionar în Galiţia, *Kurzgefasste Bemerkungen über Bukowina* [Scurte observaţii asupra Bucovinei] din 1813, publicată şi de Gh. Bogdan-Duică în „Gazeta Bucovinei", cu aprecieri critice.

Cele mai mari dificultăţi le întâmpină academicianul Radu Grigorovici în prezentarea recensământului generalului Splény, privind atât modul cum este editat de Johann Polek, cercetătorul german, în 1893, cât şi a limbii germane în care este redactat. Ofiţer de cameră, de origine maghiară, apropiat de Curtea imperială, se familiarizase cu limba franceză şi îşi însuşise, în şcolile prin care trecuse, limba latină. Stăpânea însă, destul de aproximativ, limba germană. Nimic nu ilustrează mai bine această situaţie decât tabelul lui Splény privind localităţile din Bucovina, unde numirile sunt pocite îngrozitor în înregistrarea lor în germană. Academicianul Radu Grigorovici, venind din disciplinele exacte, introduce ordine în prezentarea acestui recensământ şi, cunoscător desăvârşit al limbii germane, aduce textul din original mai aproape de noi, îi dă într-o excelentă traducere şi explică, pe cât

BDD-A32584 © 2011 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-19 12:13:32 UTC)

posibil, cuvintele şi expresiile obscure şi cu înţelesuri nedefinite. Ediţia vine şi cu un *Index german-român*, paralel cu cel al lui Splény, prin care îl face lizibil şi aplicabil în identificarea localităţilor.

Cele trei recensăminte au şi o trăsătură comună, cum se desprinde din analiza lor întreprinsă de academicianul Radu Grigorovici. Înregistrarea populaţiei Bucovinei, noua provincie a Imperiului Habsburgic, se făcea din considerente economice. Se aveau în vedere veniturile pe care le putea aduce pentru casieria imperială.

Ediţia primelor recensăminte din Bucovina prezintă însemnătate şi într-o altă privinţă. Venea să răspundă ediţiei ucrainene întocmită în afara ţinutei ştiinţifice: se omiteau părţile favorabile românilor şi se subliniau cele negative.

Academicianul Radu Grigorovici retipăreşte contribuţiile sale ştiinţifice privind Bucovina într-un volum, căruia îi dă şi un titlu semnificativ, *Bucovina între milenii*, la Editura Academiei Române, în 2006. Întâlnim aici studiul despre cele trei recensăminte întocmite de Gabriel Splény, Vasile Balş şi Ioan Budai-Deleanu, cu tot aparatul critic de la prima tipărire în „Analele Bucovinei", precum şi studiul privind lucrarea lui Balthasar Hacquet, *Neueste physikalisch-politische Reisen in den Jahren 1788 şi 1789 durch die Dacischen und Sarmatischen oder Nördlichen Karpathen* [Recentele călătorii fizico-politice ale lui Hacquet în anii 1788 şi 1789 prin Carpaţii Dacici şi Sarmatici sau Carpaţii Nordici], tipărită în volum, mai întâi la Rădăuţi, în 2002. Se face loc în ediţia *Bucovina între milenii* cuvântărilor la şedinţele festive, mărturiilor autobiografice şi comunicărilor la diferite sesiuni ştiinţifice. Se alătură cercetărilor privind recensămintele austriece din Bucovina *Studiul critic al recensământului austriac din 1880, cu privire la populaţia din Bucovina*, publicat şi el, mai întâi, în „Analele Bucovinei". Recensământul austriac din 1880 este prezentat comparativ cu statisticile austriece ale populaţiei din Bucovina din 1772, 1774 şi 1775. Datele înscrise în aceste recensăminte şi în cel din 1880, ilustrate şi prin hărţi, planşe, tabele şi figuri, conduc la concluzia că recensământul din urmă se caracterizează prin „manipularea" datelor statistice. Tot în ediţia *Bucovina între milenii* găsim şi cele două studii, *Das Modell Bukowina* [Modelul Bucovina] şi *Die Zukunft einer Illusion* [Viitorul unei iluzii], demonstraţie remarcabilă în toate privinţele. Bucovina nu poate fi privită ca exemplu pentru raporturi ideale interetnice şi nici propusă model pentru Uniunea Europeană. Academicianul Radu Grigorovici dărâmă un mit, cu care se mai amăgesc unii dintre contemporanii noştri.

Arătam, la începutul acestor însemnări, că trecerea academicianului Radu Grigorovici de la fizică la istoria Bucovinei se înscrie ca a doua etapă – şi ultima – în activitatea sa ştiinţifică. Academicianul Radu Grigorovici va fi însă şi în viitor în Bucovina prin studiile sale şi se vor întoarce la ele cercetătorii care vor veni după noi în această provincie românească nedreptăţită de istorie.

BDD-A32584 © 2011 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-19 12:13:32 UTC)